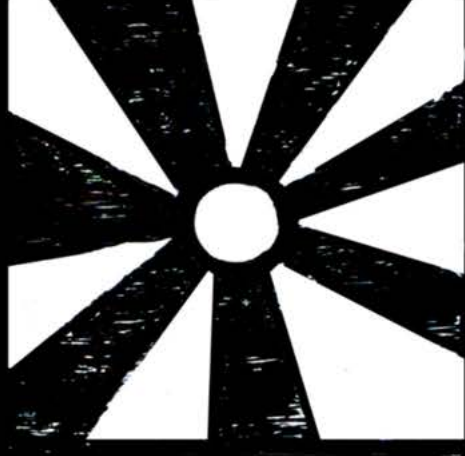

DAGS FÖR EN KLASSMEDVETEN KLIMATPOLITIK

En socialdemokratisk berättelse och 15 reformförslag
för en hållbar samtid och gemensam framtid

Jakob Sahlin

DAGS FÖR EN KLASSMEDVETEN
KLIMATPOLITIK

*En socialdemokratisk berättelse och
15 reformer för en hållbar samtid
och gemensam samtid*
3 december 2019

Författare: Jakob Sahlin
Omslag: Olivia Skjöld
S-studenter, Stockholm

Rapporten kan laddas ner från
[www.s-studenter.se/vad-vi-ar/publi-
kationer/](http://www.s-studenter.se/vad-vi-ar/publikationer/)

FÖRFATTARPRESANTATION

Jakob Sahlin är medlem i S-föreningen Socialdemokrater för miljö och jämlikhet (www.klimatsos-sarna.se), ledamot (S) i Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholm och medförfattare till S-studentrapporten *Mindre asfalt, mer betong* från 2015. Jakob är civilingenjör inom Energi och miljö och arbetar till vardags med kraftsystemfrågor.

Förslagen och ståndpunkterna i den här rapporten är författarens egna.

Förord

Det finns två obestridliga faktum som alla politiska rörelser måste förhålla sig till idag: 1) En snabb och omfattande omställning av Sveriges ekonomi mot nollutsläpp måste genomföras snarast för att undvika en katastrof och 2) omställningen har både vinnare och förlorare.

Stirrar vi oss blinda på faktum 1) saknas det klassperspektiv som behövs för folklig legitimitet - men också för att bygga ett samhälle som är värdigt människorna som lever här och nu. Stirrar vi oss blinda på faktum 2) blir vi handlingsförlamade inför den kommande katastrofen och reducerar drastiskt möjligheterna för framtida generationer att ha ett gott liv. En fullständig klimatpolitisk analys måste ha båda perspektiven, samtidigt.

Socialdemokratin har många historiska förtjänster men den som kan tjäna vårt samhälle allra främst är viljan att ompröva sin politiska analys efter förändrade omständigheter och förmågan att ta avtryck av utomliggande sociala rättighetsrörelser för att bygga ett långsiktigt, värdigt samhälle. Viljan att uppdatera våra principer om demokratins och folkflertalets intresses företräde gentemot marknaden för klimatkrisens tidevarv kommer vara en politisk nödvändighet. Vårt förslag, om den klassmedvetna klimatpolitiken, är ett perspektiv som både kan svara på samtidens brännande frågor och öppna upp för de sociala reformer vi vill se.

Jag är stolt över att få presentera denna rapport. Jakob Sahlins inlägg i diskussionen har möjliggjorts av Talla Alkurdis generösa donation av sitt Ola S. Svenssons minnespris till att stärka S-studenters rapportverksamhet. Välkommen att läsa och delta i den konstanta omprövning som är det reformistiska hantverket.

Malin Malm

Stockholm, 2019

Innehåll

Sammanfattning	1
1 Inledning	2
2 Hållbarhetsproblemet	4
2.1 Hållbar utveckling i en ny tid	4
2.2 "No more business-as-usual"	5
3 Tre obekväma sanningar	7
3.1 Vi lever inte upp till klimatavtalet	7
3.2 Tillväxten måste vara hållbar	8
3.3 "Nånannanism" är inte lösningen	10
4 En socialdemokratisk klimatpolitik	12
4.1 Det gröna folkhemmets revansch	12
5 Reformer för en hållbar framtid	14
5.1 Styr mot det hållbara samhällsbygget	15
5.2 För en trygg och rättvis omställning	17
5.3 Ställ om transportsektorn	18
5.4 Gör ekonomistyrningen grön	20
5.5 Uppdatera EU:s klimatpolitik	21
6 Referenser	23

Sammanfattning

Det är bråttom att ställa om Sverige. Vi behöver intensifiera omställningspolitiken och kombinera den med en politik för ökad jämlikhet. Den klassmedvetna klimatpolitiken handlar om att solidariskt möta fördelningseffekterna som följer av en snabb omställning och är helt avgörande för att minska utsläppen i den takt som nu krävs. Det är genom fler gemensamma investeringar och regleringar, en klimatomställningsfokuserad fackföreningsrörelse och fler cirkulära kretslopp som Sverige kan bryta beroendet av fossila bränslen. Socialdemokraterna har lett en stor strukturomvandling av Sverige förut och det är dags att göra det igen. Visionen om den klassmedvetna klimatpolitiken måste fyllas med konkreta reformer och ständigt utvärderas utifrån att klimatmålen också nås. Vi behöver bryta med ”business-as-usual”-politiken, säkra att tillväxten är hållbar och prioritera välfärden framför en alltför låg skattekvot. Den här rapporten presenterar grunderna för den klassmedvetna klimatpolitiken och följande 15 reformförslag för en hållbar framtid:

Styr mot det hållbara samhällsbygget

1. Uppdatera de infrastruktur- och miljöpolitiska målen
2. Utveckla den energismarta infrastrukturen
3. Främja cirkulära resurskedjor

För en trygg och rättvis omställning

4. Säkra den kommunala och regionala välfärden
5. Öka arbetsmarknadens omställningsförmåga
6. Demokratisera naturvinsterna

Ställ om transportsektorn

7. Inför ett stoppdatum för fossila bränslen
8. Reformera trafikskatterna
9. Sänk kollektivtrafiktaxan

Gör ekonomistyrningen grön

10. Ställ om finanssektorn
11. Avskaffa klimatskadliga subventioner
12. Skärp hållbarhetskraven i den offentliga upphandlingen

Uppdatera EU:s klimatpolitik

13. Skärp EU:s utsläppshandelsystem
14. Ställ klimatkrav i handelsavtalen
15. Koppla bioekonomin till en stabil LULUCF-sektor

1 Inledning

”Vi är den första generationen som känner av effekterna av klimatförändringarna och den sista generationen som kan göra något åt det.”

Barack Obama, 2015¹

Vi befinner oss i ett prekärt läge. För att uppfylla klimatavtalet från Paris krävs inte mindre än en storskalig och omvälvande omställning. Internationella klimatpanelen IPCC konstaterar krasst att de globala utsläppen av växthusgaser måste halveras till 2030 och vara nettonegativa innan 2050 [1]. EU-kommissionen har en ambition om nettonollutsläpp till 2050 [2] och den svenska klimatlagen pekar på motsvarande mål till 2045 [3]. Det är ett enormt skifte från fossila bränslen – som står för drygt 80 procent av världens energitillförsel [4] – till hållbara energilag på mindre än ett par decennium. På samma tid behöver vi utveckla en ny och hållbar industri- och transportsektor. Vi behöver bygga klimatsmarta bostäder och verka i klimatanpassade städer och landsbygdsorter. Vi behöver ställa om våra produktions- och konsumtionsmönster i synergi med jordens ekosystem och samtidigt uppnå ett hållbart välbefinnande för alla. Detta innebär en storskalig och omvälvande samhällsomställning.

Om vi misslyckas kommer ekosystemen vi idag är djupt beroende av att sakteligen kollapsa. I slutet av detta århundrade kommer vacklande matförsörjning, stigande havsnivåer, ökad risk för extremväder och enorm förlust av biologisk mångfald vända upp och ner på allt vi idag tar för givet. Men förändringen kommer troligen att ske mycket snabbare än så. Dagens och framtida generationer kommer helt enkelt inte passivt se på om klimatförändringarna tillåts fortsätta. I Frankrike och Europa har studenter redan lovat att bojkotta företag som inte sätter klimatfrågan främst [5] och varje fredag går skolungdomar världen över i strejk för klimatet. Vi ser redan att konflikter över jordens resurser och landområden tilltar i styrka och att allt flera tvingas fly till följd av ett förändrat klimat. Klimatproblemet är alltså inte i första hand ett hot mot planetens nuvarande ekosystem om ett hundratal år utan ett hot mot sammanhållningen människor emellan här och nu.

Den här rapporten lyfter behovet av ett rätt perspektiv i omställningen och grunden för en klassmedveten klimatpolitik. Arbetarrörelsen behöver öka takten i omställningen i hela samhället, förnya sin systemkritik mot de bakomliggande orsakerna och visa att hållbarhet och jämlikhet hör ihop. Problemet kommer inte lösas av sig självt med hjälp av ensidigt fokus på marknadslösningar och ökat ansvar på konsumenten. Det krävs istället ett ökat offentligt åtagande för omställningen i kombination med en politik för ökad jämlikhet och minskade klyftor för att få acceptans för den snabba förändringen som måste ske.

¹ President Obamas anförande under COP21 i Paris [60]

Alla politiska rörelser är skyldiga att förmedla allvaret i hållbarhetsproblemet och möta de konflikter som kommer uppstå. ”*Business-as-usual*” och ”*nånannanism*” är inte längre en hållbar eller seriös hållning. Socialdemokraterna har alla möjligheter att leda en folkrörelse för omställning men behöver ompröva gamla sanningar och våga möta de målkonflikter som hållbarhetsproblemet belyser. Det är dags att fylla visionen om det första fossilfria välfärdslandet med motsvarande politiska reformer som leder till de utsläppsminskningar som efterfrågas. Den här rapporten presenterar 15 reformer inom fem olika områden som pekar ut riktningen för en socialdemokratisk vision som sätter omställning i centrum. Grunden för detta är en solidarisk omställningspolitik som finansieras efter bärkraft; en klassmedveten klimatpolitik.

Detta är socialdemokratins stora uppgift.

2 Hållbarhetsproblemet

”Jag vill inte ha ert hopp, jag vill inte att ni ska hoppas. Jag vill att ni ska få panik. Jag vill att ni känner den rädsla som jag känner varje dag. Sen vill att jag att ni agerar.”

Greta Thunberg, 2019²

2.1 Hållbar utveckling i en ny tid

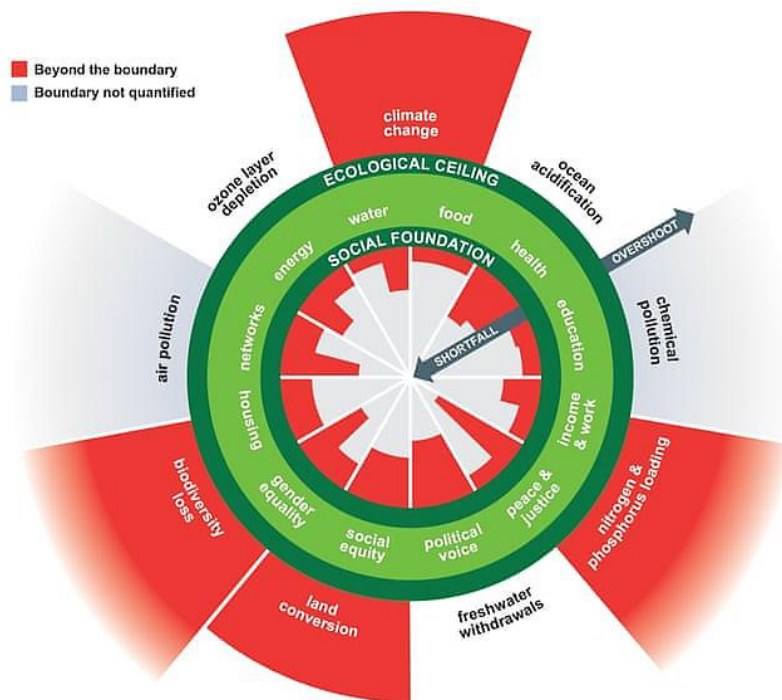
Målet med en hållbar utveckling är att uppfylla människans behov idag utan att påverka framtida generationers möjligheter att uppfylla sina behov [6]. För att förverkliga det målet har världens länder pekats ut riktningen för att begränsa den globala uppvärmningen i Parisavtalet [7] och utveckla det globala välbefindandet på ett hållbart sätt genom Agenda 2030 [8]. Uppgiften är att främja ett rikt och globalt välbefindande i synergi med ekosystemen och en produktiv och konkurrenskraftig ekonomi. Inget mindre än att bygga socialt välbefindande inom planetens gränser. Problemet är att det går alldeles för långsamt. Istället för att minska våra utsläpp av växthusgaser och överutnyttjandet av våra naturresurser fortsätter dessa tvärtom att öka [9]. Världsnaturfonden uppger att mänsklighetens totala produktion och konsumtion, som berör allt från användning av mark och vatten till kväve och fosfor, motsvarar 1,7 jordklot. Om det svenska fotavtrycket³ vore ett globalt genomsnitt skulle siffran vara hela fyra jordklot [10].

Den vanliga definitionen är att hållbar utveckling består av tre delar; ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Den definitionen missar dock hur de tre aspekterna samspelar med varandra i relation till hur läget ser ut idag. Forskningen har visat att vi måste hålla oss inom planetens nio biofysiska gränser för att inte riskera permanenta förändringar på jordens klimat [11]. Samtidigt varnar tre ekonomer från Internationella valutafonden (IMF) [12] för hur ojämlikheten i stora delar av världen ökar och hur det skadar den ekonomiska tillväxten och den sociala sammanhållningen. Ekonomen Kate Raworth har genom sin teori om *”doughnut economics”* [13] visat vad hållbar utveckling egentligen innebär. Figur 1 visar hur samhällsutvecklingen måste hålla sig inom de planetära gränserna och ovanför de sociala grundvalarna⁴ för att ge människor ett gott liv. Det är emellan det ekologiska taket och det sociala golvet som samhällsekonomin kan frodas. Som läget är just nu slår vi över taket och faller genom golvet på samma gång. För att nå verklig hållbar utveckling måste vi arbeta på bägge fronter och inse att nuvarande politik är långt ifrån tillräcklig.

² Greta Thunbergs anförande i Davos 2019 [61]

³ Ekologiskt fotavtryck mäter hur stor biologisk produktiv yta som krävs för rådande konsumtion inklusive efterföljande avfall. Det berör t.ex. vattenanvändning, betesmark och motsvarande skogsmark som kompensation för växthusgasutsläppen. Svensken förbrukar mellan 5–7 globala hektar produktiv biologisk yta (gha) och ett hållbart genomsnitt är ca 1,7 gha [10]

⁴ De sociala grundvalarna bygger på FN:s hållbarhetsmål för Agenda 2030 [13]

Figur 1: Kate Raworths modell för hur den ekonomiska utvecklingen både måste garantera de sociala grundvalarna utan att spräcka de ekologiska parametrarna. Det finns att göra på bägge fronter. Källa: Kate Raworth, 2017 [13]

Hållbarhet och jämlikhet hör ihop

Allt fler inser att hållbarhet och jämlikhet hänger ihop. Det går inte att bortse ifrån att den välmående delen av jordens befolkning – med sin relativt resursintensiva konsumtion – tar en allt större andel av våra naturresurser i anspråk [14]. Gapminder [15] visar på samma sätt att de rikaste 10 procenten av jordens befolkning står för ungefär 50 procent av jordens koldioxidutsläpp samtidigt som de fattigaste 50 procenten endast står för ca 10 procent. Samtidigt som 1900-talet har inneburit ett markant ökat välstånd för flertalet – vilket Hans Rosling m.fl. [15] påminner oss om – så är det ett systematiskt fel att de 61 rikaste individerna kan äga mer än hälften av jordens befolkning tillsammans [16]. En hållbar utveckling är knappast möjlig utan en mer jämlik fördelning av jordens resurser. När den globala befolkningen ökar och allt fler strävar efter västerländska konsumtionsnivåer är en mer jämlik fördelning en förutsättning för att uppnå FN:s hållbarhetsmål. Hållbarhetsmålet globalt måste vara ett mer jämlikt välstånd som sammantaget inte tär på planetens gränser.

2.2 “No more business-as-usual”

Trots att både forskning, politik och allmänhet i stort har vetat om hållbarhetsproblemet i flera decennier så har vi inte vidtagit tillräckliga åtgärder. Emission Gap Report från 2019 [9] konstaterar att alla länders nuvarande klimatåtaganden gentemot Parisavtalet kommer leda till 3,2 graders uppvärmning i bjärt kontrast med målet mot 1,5 grad. Omställningstakten behöver femdubblas för att målet ska vara i nom räckhåll [9]. Det funkar inte att fortsätta med ”business-as-usual”-politiken och hoppas på ett annat resultat. Det är hög tid att bryta med systemfelen bakom.

Det stora marknadsmisslyckandet

En av orsakerna bakom läget vi finner oss i är att vår marknadsekonomi inte klarat av att sätta hållbarhet först. Detta syns genom att långsiktighet och framtida nytta värderas alltför lågt i de samhällsekonomiska bedömningarna. Genom att använda en alltför hög diskonteringsränta faller många miljö- och klimatåtgärder ut som olönsamma i dagens penningvärde jämfört med att fortsätta med ”business-as-usual” [17]. Jordens samlade ekosystemtjänster – t.ex. vattenreglering och pollineringsring – har beräknats till mellan 0,9 – 2,9 gånger världens samlade BNP [18], något som tyder på att dessa tjänster knappast representeras rättfärdigt i de samhällsekonomiska kalkylerna. Modellerna har dessutom svårt att hantera externaliteter, externa effekter av en ekonomisk aktivitet, som ingen tar den ekonomiska kostnaden för, som till exempel alltför stora utsläpp av växthusgaser eller utfiskade havsområden [19]. Staten kan genom regleringar och skatter försöka inkludera dessa externaliteter i företagets vinstkalkyler [20] men detta visar sig vara enklare sagt än gjort. Resultatet blir att stora delar av miljöförstörelsen inte ingår i det ekonomiska underlaget. Systemfelen som beskrivs ovan tillsammans med problemen med asymmetrisk information – att beslut inte byggs på gemensamma underlag – och haltande konkurrens [19] har resulterat i att miljöproblem och sociala orättvisor ständigt har undervärderats.

Maktintressen bakom klimatkrisen

Den alltmer avreglerade kapitalismen har knappast förmågan att åtgärda dagens hållbarhetsproblem. Kapitalistiska intressen fortsätter tvärtom att motarbeta den nödvändiga omställningen för att bevara sin maktställning. Fossilindustrin har lobbyat för att försvaga miljölagstiftningen i USA [21] och miljö- och klimatskadlig verksamhet flyttar sig till skatteparadis [22] i troliga försök att undkomma regleringar om ökat hållbarhetsansvar. Bilindustrin kämpar emot högre miljökrav och initiativ till mer miljövänligt resande [23] trots diesalgateskandalen⁵ i färskt minne. Att fossilbränsleindustrin därtill är kraftigt subventionerad av offentliga medel jämfört med alternativa energikällor [24] visar återigen på en bakomliggande asymmetri mellan olika intressen. Den politiska maktsfären har misslyckats i att utmana fossilindustrin och med att ge tillräckligt stöd åt alternativa teknologier med potential att bryta oss loss från ”business-as-usual”. Omställningen är dock inte enkel och rädslan är stor att förändringarna som följer kommer påverka folkstodet, istället för tron på sin egen förmåga att organisera densamma. Den stora frågan är om dagens politiker och folkrörelserna bakom dem är redo att leva upp till de högt ställda ambitionerna och ta upp kampen mot de bakomliggande systemfelen.

⁵ Diesalgateskandalen är namnet på bedrägeriet inom bilindustrin som gick ut på att installera manipulerande mjukvara i dieselmotorer för att fuskas med förbruknings- och utsläppsiffrorna. Bilarna släppte ut mer luftföroreningar i verkligheten än vad som framgick i testmiljön. Bedrägeriet avslöjades 2015. [57]

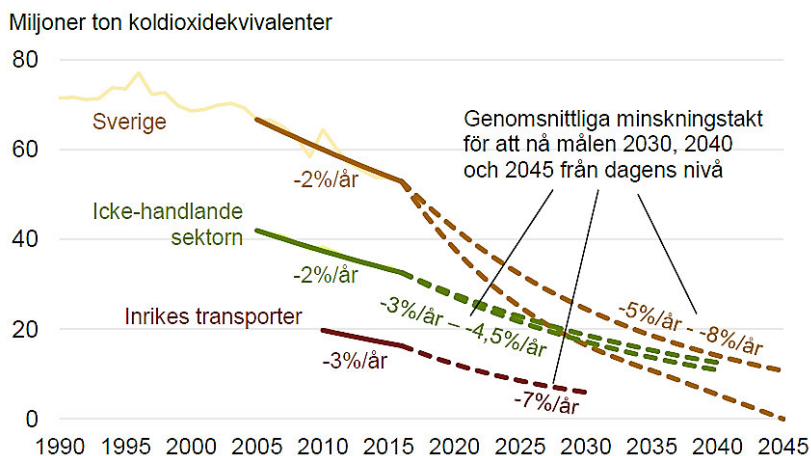
3 Tre obekväma sanningar

”Därför att min känsla revolterar mot en sakernas ordning, som dömer de ojämförligt flesta att stanna i växten och kväva sina bästa stämningars längtan”

Hjalmar Branting, 1907⁶

3.1 Vi lever inte upp till klimatavtalet

Sverige är ett litet land men vi lever ändå långt över vad som vore hållbart globalt. De svenska per capita utsläppen inom landets är ca 5 ton koldioxidekvivalenter och uppemot 10-11 ton räknat utifrån vad vi konsumerar och efterfrågar [25]. Det hållbara globala genomsnittet är ca 1-2 ton [25]. Sveriges riksdag antagit en klimatlag som bestämmer att Sverige ska ha nettonollutsläpp till 2045 och minska utsläppen från trafiken med 70 procent från 2010 till 2030. Dessa mål ska vara styrande för den övergripande politiken och regeringen är skyldig att årsvis redovisa hur målen ska nås. [3] Naturvårdsverket bedömer att växthusgasutsläppen behöver minska med 5-8 procent⁷ per år vilket är långt mycket snabbare än dagens minskningstakt på 1-2 procent per år [25]. Takten som behövs illustreras i figur 2 och avgörs dels hur det europeiska utsläppshandelssystemet utvecklas (den handlande sektorns utsläpp), dels hur Sveriges väljer att driva sin nationella klimatpolitik (den icke-handlande sektorn)⁸. Det första Socialdemokraterna behöver belysa är vilket markant kraftansträngning som behövs. Det måste vara klart för var och en att omställningen är här för att genomförs och att ”business-as-usual” inte längre är en hållbar strategi.

Figur 2: Sveriges totala utsläpp behöver minska från 2 procent per år till 5–8 procent för att nå målet till 2045. Notera att utsläppen kan delas in i handlande sektorn (ingår i EU:s utsläppshandelssystem) och icke-handlade sektorn där bl.a. inrikes transporter ingår. Den första delen avgörs primärt av EU:s klimatpolitik och de två senare av de ambitioner som Sveriges riksdag sätter. Källa: Naturvårdsverket, 2017 [25]

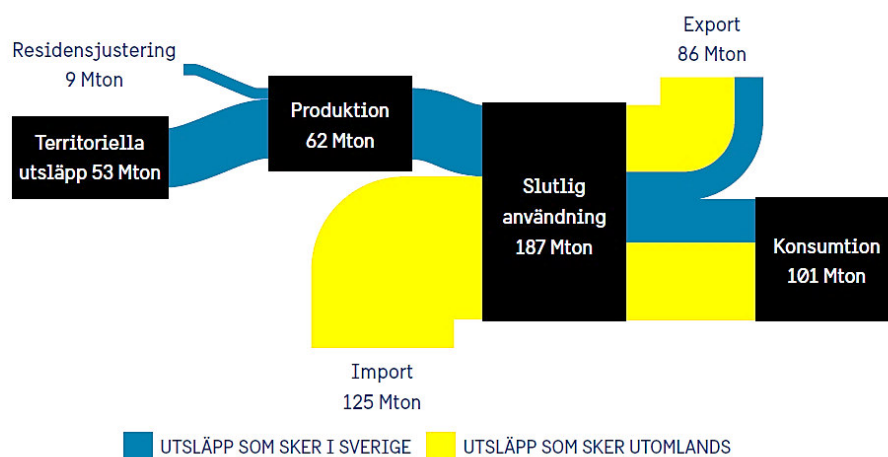
⁶Hjalmar Brantings svara på frågan varför är du socialdemokrat [59]

⁷ Minskningstaktsintervallen beror även på hur stora bidrag som räknas in från ökade kollager i skog- och mark, internationella klimatinvesteringar och eventuella tekniska upptag av växthusgaser.

⁸ För mer information om de handlande och icke-handlande sektorerna rekommenderas Magnus Nilssons rapport *EU, Sverige och klimatet* från Arena idé [38]

3.2 Tillväxten måste vara hållbar

Tillväxten i ekonomin behöver vara hållbar om omställningen med ett bevarat välstånd ska vara möjligt. Även om investeringar i förnybar energi, efterfrågan på klimatsmarta livsmedel och trycket på företagens samhällsansvar (CSR⁹) har fått ökat fokus så är samhällsekonomin fortsatt beroende av billig fossilenergi och ständigt resursutnyttjande. Det är vanligt att Sverige lyfts som ett exempel på ett land som från 1990-talet och framåt lyckats minska sina territoriella utsläpp samtidigt som BNP-tillväxten har ökat [25]. De territoriella utsläppen ger dock inte hela bilden av Sveriges klimatavtryck. Figur 3 visar att Sveriges ekonomi till stora delar fortsatt är beroende av fossila utsläpp. Eftersom de importerade utsläppen också bidrar till Sveriges BNP är det tydligt att det svenska exemplet om minskade utsläpp och ökad tillväxt inte säger hela sanningen.

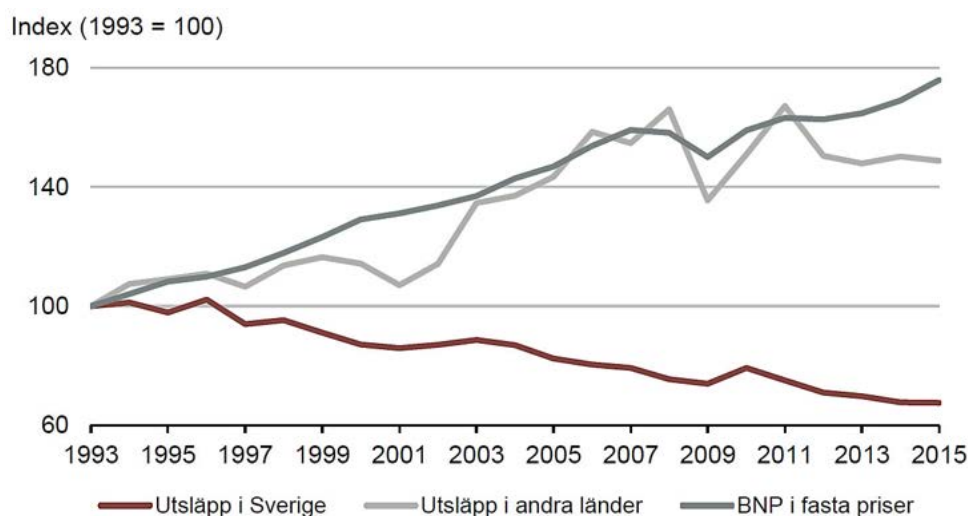
Figur 3: Flödet av Sveriges utsläpp av växthusgaser från ett territoriellt, produktion och konsumtionsperspektiv ink. import och export. Den slutliga användningen speglar utsläppen från den svenska produktionen och importerade varor och tjänster som sedermera konsumeras i Sverige eller exporteras utomlands. Källa: Klimatpolitiska rådet, 2018 [26]

Tittar vi på Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp så har dessa också ökat sen början på 1990-talet med ca 50 procent, samtidigt som de territoriella utsläppen endast har minskat med ca 30 procent enligt figur 4 [25]. Det är dock sant att de konsumtionsbaserade utsläppen har stabiliserats kring ca 10 ton per person samtidigt som BNP har ökat [25]. Samma resultat bekräftas av Nordic Energy Research [27] som beräknar att den nordiska utsläppsintensiteten sjunker, också från ett konsumtionsperspektiv.¹⁰ Detta tyder på en relativ frikoppling av BNP kontra utsläppen. Den utvecklingen är positiv men behöver också resultera i totalt sett minskade utsläpp. Att ekonomin växer snabbare än utsläppen räcker inte om utsläppsminskningen inte är i linje med klimatmålet. I en hållbar tillväxt ingår också att fler hållbarhetsfaktorer, som till exempel förbättrad vattenkvalité och minskad övergödning, pekar åt rätt

⁹ Corporate Social Responsibility (CSR) handlar om lyfta fram företagets roll och ansvar inom olika hållbarhetsfrågor och granska hur företagets verksamhet bidrar till samhällsutvecklingen i stort (utöver aktiebolagets primära vinstsyfte).

¹⁰ Notera att utsläpp från exporterande företag inte ingår i Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp vilka i allra högsta grad bidrar till Sveriges BNP-tillväxt. Jämförelsen med BNP utvecklingen blir därmed något haltande.

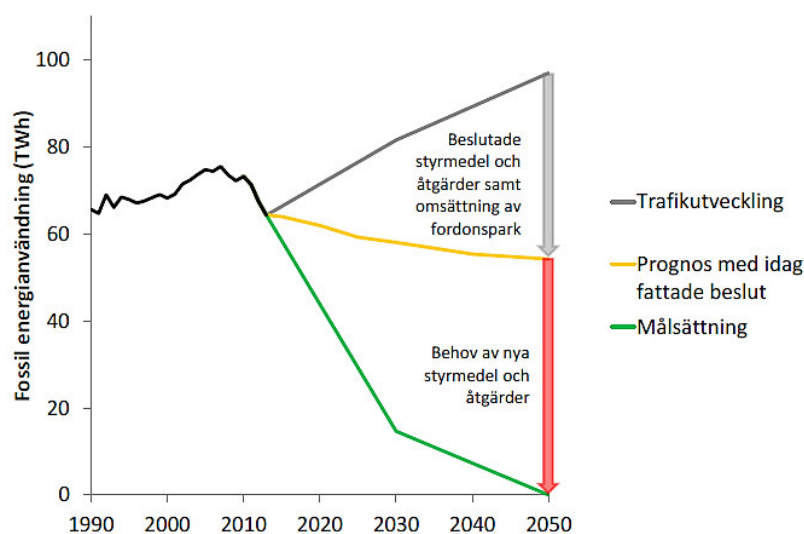
håll. Att Sverige endast uppnår knappt 2 av 16 miljö kvalitetsmål [28] visar att vi har mycket kvar att göra innan tillväxten – tyvärr – kan kallas för hållbar.

Figur 4: Visar hur det territoriella- och konsumtionsbaserad svenska utsläppen och utvecklats mellan 1993 och 2015 i relation till den ekonomiska utvecklingen i BNP i fasta priser. Källa: Naturvårdsverket, 2017 [25]

Varning för Jevons paradox

En vanlig förhoppning för att lösa hållbarhetsproblemet är att ny teknik ska minska utsläpps- och materialintensiteten i ekonomin tillräckligt snabbt samtidigt som befolkning och välståndet ökar. Historiskt sett så har tekniska effektiviseringar dock lett till en ökad konsumtion som ökat resursförbrukningen i absoluta tal. Detta brukar kallas för Jevons paradox. Ny teknologi har hittills inte lett till en större minskning av det totala energi- och resursanvändandet [29] som tvärtom har ökat kraftigt sen 1950-talet och framåt. [11], [18] Ett exempel är att utsläppen från världens energisektor har börjat öka igen – efter en period med konstanta utsläpp – vilket energioorganet IEA skriver beror på att utsläppsintensiteten i ekonomin inte minskat tillräckligt snabbt för att täcka upp effekten av att ekonomin växer [30]. Ett nationellt exempel finns i transportsektorn där utsläppsminskningar tack vare mer bibränsle och effektivare motorer kompenseras av ökade trafikvolymerna [31]. Figur 5 visar att idag fattade beslut endast räcker för att kompensera för utsläppsökning från de prognostiserade trafikökningarna; ett gigantiskt gap mellan verklighet och målsättning. Trafikverket drar också slutsatsen att klimatmålen endast kan nås genom ett mer transportsnålt samhälle där biltrafiken också minskar [31].

Figur 5: Visa vägtrafikens användning av fossila bränslen från 2014 fram till 2050. Grå linje visar utvecklingen av utsläppen om dagens fordonsflotta används och trafiken ökar enligt trafikverkets prognos. Gul linje visar utvecklingen av utsläppen med idag fattade beslut och styrmedel och grön linje visar utvecklingen av utsläppen i enlighet med målsättningarna för 2030 och 2050. Källa: Trafikverket, 2015 [32]

Slit-och slängsamhället är inte hållbart

Jevons paradox visar att vare sig statlig eller marknadsmässig övertro på ny teknik ensamt kan lösa hållbarhetsproblemet. Vi måste också bryta överkonsumtionen som följer av att det är lättare och konstigt nog billigare att slänga och köpa nytt än att ta tillvara på det vi redan har. Det kan inte vara långsiktigt hållbart att medvetet förstöra livsmedel för att stabilisera matpriser eller producera varor och prylar utan tanke på långsiktig hållbarhet och tålighet [33]. Vi måste bort från dagens slit- och slängsamhälle till förmån för en mer cirkulär ekonomi som minskar produktionens energi- och materialintensitet i enlighet med behovet av att reducera vårt ekologiska fotavtryck. Implementeringen av ny teknik måste ta hänsyn till att lägre marginalkostnader spår på konsumtionen och att målet slutgiltigt är att minska vår miljöpåverkan i absoluta termer. För att lyckas med omställningen är det därför avgörande att vi moderniserar definitionerna av ekonomisk utveckling och motverkar fortsatt överkonsumtion samtidigt som vi utvecklar ny teknik.

3.3 "Nånannanism" är inte lösningen

Tanken bakom "nånannanism" bygger på att Sverige istället för att ställa om det egna samhället ska köpa utsläppsrätter från andra länder där koldioxideffektiviteten – BNP-enhet per koldioxidutsläpp – är lägre och åtgärderna teoretiskt sett billigare. Det är sant att den rika världen har både förutsättningar och skyldighet att medfinansiera klimatåtgärder i fattigare länder men sådana insatser går dock inte att ta som intäkt för att inte ställa om det egna fossilberoende samhället. Alla länder behöver göra sitt i omställningen och Sverige har fortsatt ansvar att satsa på ett aktivt omställningsarbete inom det egna landet. Förhoppningen att någon annan ska lösa klimatfrågan tack vare ett litet finansiellt bidrag leder tyvärr fel.

Komplicerat att räkna hem klimatkompensation

För det första är det komplicerat att tillgodoräkna sig någon annans utsläppsminskningar. Dels behöver utsläppsminskningen vara additionell – d.v.s. inte genomförts i alla fall utan det specifika bidraget – och dels vara permanent över tid för att kunna räknas [34]. FN:s system för klimatkompensation via investeringar i så kallade CDM-projekt har fått kritik för att inte kunna tillgodoräknas fullt ut [35]. I en studie från 2016 bedömdes att endast 2 procent av de undersökta CDM-projekten hade en hög sannolikhet att ge faktiska utsläppsminskningar [36]. Världssamfundet har inte lyckats komma överens om hur global handel med utsläppsrätter ska regleras i Parisavtalet [37] och EU har bromsat användandet av internationella krediter i utsläppshandelssystemet och förbjudit dem från 2021 [38]. Att kompensera redan gjorda utsläpp utifrån en antagen klimatnytta från internationella åtgärder är synnerligen komplicerat och pekar på att den primära omställningsstrategin inte kan baseras individuella klimatkompensationsprojekt [34].

Osäker miljö- och kostnadseffektivitet

För det andra är det inte självklart att en övervikt av åtgärder utomlands leder till den mest kostnadseffektiva omställningen mot hållbarhetsmålen. I ITPS studie från 2008 framgår att koldioxideffektiviteten generellt sett inte skiljer sig märkbart mellan olika länder [39]. Sambandet mellan köpkraftsjusterade BNP-siffror (PPP) och koldioxidutsläpp är approximativt linjärt vilket betyder att kostnadsvinsten (påverkan på tillväxten) att investera i ny teknik har liknande effekt oavsett var den sker [39]. Att det verkar vara billigare att minska utsläppen i fattigare länder beror istället på att jämförelsen sker utifrån en gemensam nominell valuta utan hänsyn till olika länders prisnivåer. Effekten blir att det framstår som mer värdeskapande att konsumera koldioxid i ett rikare land (med högre köpkraft) än ett fattigare land (som oftast har lägre utsläpp per capita). Resonemanget leder till att utsläpp av koldioxid bör premieras i rikare länder som har större förmåga att betala för miljökostnaden än fattigare länder. För att nå målet om likvärdiga välbefinningsnivåer globalt krävs dock att kvarvarande utsläpputrymmet fördelas efter behov och inte efter vilket land som har starkast växelkurs. [39]

Farligt att fördröja omställningen

Ett annat problem med att någon annan ska minska utsläppen, någon annanstans och någon annan gång är att den egna omställningen försenas. Hållbar utveckling handlar i grund och botten om att rusta varje land inför att klara en minskad tillgång till fossila bränslen och anpassa sig till mer hållbara material- och energiflöden. Omställningen är därför lika mycket en säkerhetspolitisk som klimatpolitisk angelägenhet. Det behövs en stark nationell omställning som går från att reducera utsläppen till att helt eliminera dem vilket är en systemförändring som kommer ta tid. Vi har därför inte råd att avstå från att vidta åtgärder i väntan på att hitta de teoretiskt mest effektiva utsläppsminskningarna på marginalen. Studier pekar också på att de eventuellt mest kostnadseffektiva åtgärderna – t.ex. införandet av en global koldioxidskatt – inte är genomförbara av praktiska skäl och att det är dyrare att vänta med att genomföra alternativa åtgärder [40]. Vällbehövligen insatser utomlands kan helt enkelt inte ersätta omställningsarbetet i det egna landet. Vi behöver göra både och.

4 En socialdemokratisk klimatpolitik

”De senaste hundra åren har Sverige gjort en gigantisk omställning från fattigdom till framgång. Vi har ställt om förut. Vi ska nu göra det igen. Men ingen människa kan ensam lösa klimatkrisen i sin vardag. Det kräver ett starkt samhälle, där vi fattar de politiska beslut som är nödvändiga och genomför en rättvis omställning.”

Stefan Löfven, 2019¹¹

4.1 Det gröna folkhemmets revansch

Vår uppgift är att bygga ett jämlikt och hållbart samhälle. På samma sätt som samhällets resurser skapas efter förmåga och fördelas efter behov behöver det planetära utrymmet förvaltas och fördelas efter samma princip. Men det är bråttom att ställa om. Minskningstakten är idag alldeles för långsam och arbetarrörelsen behöver intensifiera hållbarhetsarbetet. Samtidigt måste vi beakta att samhället i mångt och mycket är beroende dagens ekonomiska ramverk, fossiltunga teknik och fortsatt användande av naturresurser. Den snabba omställningen kommer därför medföra båda vinnare och förlorare och den politiska utmaningen ligger i att 1) öka omställningstakten i samhället och 2) möta fördelningseffekterna som följer av att det fossila samhället avvecklas. Vi behöver återuppliva visionen om ett grönt folkhem som utgår ifrån att staten tar en aktiv roll i omställningen och samtidigt säkrar välfärden för vanligt folk. Vi behöver en klassmedveten klimatpolitik där vi bär omställningen gemensamt.

Trygghet i omställningen

Klimatpolitiken måste gå hand i hand med en rättvis fördelnings- och välfärdspolitik. Det är ett faktum att jobb och branscher kommer läggas ner i klimatomställningen och lämna människor i osäkerhet och oro. Politikens uppgift är att möta de spänningarna genom att främja nya, produktiva och hållbara näringar. För att nå klimatmålen behöver arbetarrörelsen, på samma sätt som vi genom den solidariska lönepolitiken sa nej till lågproduktiva arbeten med låg lönebetalningsförmåga på 1900-talet, säga nej till arbeten i branscher som inte är långsiktigt hållbara på 2000-talet. För att få en bred legitimitet för en omfattande omställning kommer sociala trygghetssystem och en aktiv arbetsmarknads- och regionalpolitik var avgörande. [41], [42] Politiken behöver bekämpa inkomstklyftorna och utveckla den gemensamt finansierade välfärden för att garantera trygghet i omställningen. LO slår fast att en stabil arbetslöshetsförsäkring, goda utbildningsmöjligheter och krafttag mot oschysst konkurrens är nödvändigt för att fler ska engageras i det hållbara samhällsbygget [43]. Utan mer jämlika livsvillkor riskerar alla klimatpolitiska åtgärder att fallera.

¹¹ Stefan Löfven om klimatkrisen [58]

Marknaden kan inte lösa allt

Det offentliga sektorn har varit garanten för skapandet av vår gemensamma infrastruktur, allmän sjukvård och utbildning till alla [19]. Det är självklart att det offentliga behöver ta samma ansvar i den gröna omställningen. Samtidigt som marknadskrafterna i alltför hög grad har individualiserat klimatomställningen har strukturomvandlingen och implementering av ny hållbar infrastruktur bromsats in. Det offentliga kan erkänna systemfelen som dagens marknadsmekanismer brottas med och öka de gröna investeringarna i ekonomin. Stat, region och kommun kan bidra med en långvarig och stabil efterfrågan på ny teknik och implementera nya systemlösningar på bred front. En stark offentlig efterfrågan är också avgörande för framväxten av en konkurrenskraftigt och hållbar industri i det egna landet som kan fortsätta exportera nya tekniklösningar på klimat- och energiområdet. De offentliga institutionerna kan behålla helhetsperspektivet och säkra att klimatinsatserna också integreras med samhällslivet i stort. Det vill säga kombinera ny teknik med klimatsmarta beteendeförändringar. Det är helt enkelt dags att staten tar ett större ansvar för det hållbara samhällsbygget och ge alla förutsättningar att leva mer klimatsmart.

En hållbar konsumtionsnivå

För att klara omställningen är det en fördel att kunna fördela ett växande välstånd som kommer alla till del. Vi har stort behov av att minska de ekonomiska och sociala klyftorna och skapa nya gröna arbetstillfällen. Tillväxten som följer av detta måste dock vara hållbar. Det är viktigt att beakta eventuell konsumtionsökning av implementering av ny teknik och fortsatta teknikeffektiviseringar. Ny teknik som följer av klimatomställningen måste därför kombineras med en aktivitetsnivå som är förenlig med planetens gränser [29]. Detta gäller både i energi- och trafiksektorn som samhället i stort. Lika viktigt som investeringar i ny teknik blir således regleringar som begränsar överkonsumtion och förhindrar att ohållbar praxis fortsätter. Klimatpolitiken handlar därmed lika mycket om att premiera och utveckla ny teknik som att fördyra och avveckla fossila och miljöskadlig verksamhet. För att nå en hållbar tillväxt och minskning av utsläppen behöver vi alltså gå från dagens *relativa* frikoppling mellan BNP och utsläpp – vilket alltid sker tack vare effektivare teknik – till *absolut* frikoppling där den sammanlagda ekonomiska utvecklingen också minskar utsläppen i linje med klimatmålen.

En socialdemokratisk vision

Socialdemokraterna har alla förutsättningar att leda utvecklingen mot det hållbara och jämlika samhället. På samma sätt som arbetarrörelsen ledde utvecklingen av välfärdssamhället på 1900-talet behövs en folkrörelse som leder nästa stora omställning på 2000-talet. En socialdemokratisk vision om ett grönt folkhem och en ny grön giv för en trygg och gemensam omställning håller på att ta form. Allt fler lyfter förslag om en investeringsledd klimatpolitik där det offentliga tar ett större ansvar [43], [44] och att jämlikhet och hållbarhet hör ihop [38], [41]. Det är slående hur tydligt arbetarrörelsen på kort tid har pekat ut riktningen och i stort säger samma sak: socialdemokratiens nästa stora projekt är den klassmedvetna klimatpolitiken!

5 Reformerna för en hållbar framtid

“När det gäller människans livsmiljö finns det ingen individuell framtid, varken för människor eller nationer. Framtiden är gemensam. I gemenskap måste vi dela den. Tillsammans måste vi skapa den”

Olof Palme, 1972¹²

Vi behöver en nystart i omställningspolitiken som utgår ifrån ett offentligt ledarskap, stora investeringar och reformer för ett jämlikt samhällsbygge för alla. Denna rapport presenterar därför 15 olika reformer inom fem klimatpolitiska områden: samhällsbygget, rättvis omställning, transportsektorn, ekonomistyrning och EU:s klimatpolitik. Dessa områden har stor påverkan på hur omställningen drivs och flera av de föreslagna reformerna framförs redan av flera S-föreningar, miljöorganisationer och studenter runt om i landet. Vi har inte råd att sätta omställningen på vänt utan behöver forma en politik som sätter hållbar utveckling i centrum här och nu. Vi behöver bryta med ”business-as-usual”-politiken och ständigt utveckla våra förslag i linje med vad forskningen säger och anpassa oss till de klimatförändringar som redan intecknats. Bara så kan vi nå en hållbar samtid och gemensam framtid.

Styr mot det hållbara samhällsbygget

För att klara omställningen till ett av världens första fossilfria välfärdsländer kommer stora investeringar krävas. Vi behöver öka takten i det hållbara samhällsbygget och investera i nya systemlösningar som kan ersätta den fossiltunga ekonomin på bara 25 års sikt. I detta måste staten och det offentliga ta ett större ansvar och tillsammans med hållbara företag finansiera omställningen.

För en trygg och rättvis omställning

För att omställningen ska vara lyckosam krävs att välfärden finansieras efter bärkraft och fördelas efter behov. Hela landet måste leva och fler måste känna trygghet i omställningen från ett jobb till ett annat. Särskilt med tanke på att flera verksamheter kommer behöva läggas ner och ersättas av mer hållbara näringar. En förändringsprocess är långt ifrån enkel men med rätt villkor har samhället alla möjligheter att genomgå den tillsammans. Ökad jämlikhet är därmed en förutsättning för ett framgångsrikt klimatarbete.

Ställ om transportsektorn

Transportsektorns utsläpp sjunker inte tillräckligt snabbt. Det är avgörande att fossila bränslen förbjuds i takt med att reduktionsplikten utvidgas. Våra städer behöver fler styrmedel för att öka kollektivtrafikresandet och säkra att kollektivtrafiktaxorna sänks. I takt med att fordonsflottan utvecklas bör trafikskatterna reformeras med utgångspunkt att olika regioner har olika förutsättningar att ställa om. På så sätt kan vi fördela omställningstakten rättvist mot mer effektiva transporter.

¹² Från Olof Palmes tal på FN:s miljökonferens 1972 i Stockholm [62]

Gör ekonomistyrningen grön

Vi behöver åtgärda systemfelen i ekonomin som motarbetar omställningen. Finanssektorn behöver bli mer hållbar och sluta investera i fossilberoende teknologier. Staten måste av samma skäl avveckla sina subventioner till samma sektorer och slå fast att framtiden är fossilfri; alla verksamheter ska räkna med och förbereda sig för att fler regleringar och krav kommer införas. Det kan inte längre vara en överraskning för någon att omställningen är här för att genomföras.

Uppdatera EU:s klimatpolitik

Sverige behöver driva på EU:s klimatpolitik och verkställa kommissionens mål om ett klimatneutralt EU till 2050. Klimatpolitiken behöver fortsätta leda till minskade utsläpp inom både utsläppshandelssystemet, ansvarsfördelningsförordningen om landspecifika utsläppsminskningar (som sker utanför utsläppshandeln) och inom LULUCF-sektorn. För mer information och reformförslag inom EU:s klimatpolitik rekommenderas Magnus Nilssons rapport *EU, Sverige och klimatet*, Arena idé [38].

5.1 Styrt mot det hållbara samhällsbygget

1. Uppdatera de infrastruktur- och miljöpolitiska målen

Vi måste uppdatera riksdagens mål för samhällsutvecklingen och sätta hållbarhetsarbetet i centrum för politiken. Agenda 2030-delegationen har presenterat flera förslag på hur målsättningen och styrningen kan bli tydligare, integreras bättre med varandra och leda till en hållbar utveckling [45]. Det klimatpolitiska rådet har också förslagit att effekter på klimatmålen måste redovisas mer systematiskt [26]. En sådan uppdatering behövs och är särskilt viktigt inom transportsektorn där investeringar oftast styrs utifrån prognoser om ökad trafik istället för målen om lägre utsläpp. Investeringar som syftar till att förverkliga prognoser om ökad bil- och flygtrafik är vare sig långsiktigt hållbart eller kompatibelt med de ramar som Sveriges och EU:s klimatpolitik sätter.

Förslag

- > Genomför Agenda 2030-delegationens förslag för *långsiktighet, politisk förankring och stärkt genomförande av Agenda 2030*
- > Genomför det klimatpolitiska rådets förslag att *Offentliga utredningar och regeringspropositioner ska inkludera effekter på klimatmålen*
- > Se till att infrastrukturbeslut inom transportsektorn utgår ifrån målstyrning om att klimatmålen ska uppnås istället för dagens prognosstyrning om ökade trafikvolymmer

2. Utveckla den energismarta infrastrukturen

Vi behöver växla upp Sverigebygget och satsa på energi- och resurseffektiviseringar som leder till minskade utsläpp av växthusgaser. Vi behöver ta nya steg inom energilagring och utvecklingen av koldioxidinfångningsteknologier som kan minska halten av växthusgaser i atmosfären. I takt med att elektrifieringen tar fart bör Sverige anta ett nationellt mål för kraftsystemets leveranssäkerhet, tydliggöra ansvarsrollerna inom energisektorn och vidta energibesparingar i enlighet med EU:s energieffektiviseringsdirektiv. För att säkra kraftsystemets stabilitet behöver vi värna energiöverenskommelsen och möjligheten att livstidsförlänga dagens kärnkraftverk till efter år 2040. Därtill behöver vi påskynda elektrifieringen inom industri- och transportsektorn och ta vidare förslagen från branschinitiativen inom Fossilfritt Sverige [46].

Förslag

- > Öka investeringarna inom energieffektivisering för industrisektorn och bostad- och lokalbeståndet i linje med EU:s energieffektiviseringsdirektiv
- > Anta en nationell strategi för CCUS/BECCS¹³ som täcker hela processen från forskning, demonstration till kommersiell implementering inom ramen för en uppdaterad industripolitik
- > Anta ett nationellt mål för kraftsystemets leveranssäkerhet som tydliggör ansvar och roller för energiomställningen

3. Främja cirkulära resurskedjor

Vi måste bort från slit- och slängsamhället och öka återbruket och återvinningen i ekonomin. Målet ska vara att slutna de materiella kretsloppen och utvärdera fler produkter från ett livscykelperspektiv, där hela klimatpåverkan beaktas. Livsmedelsverkets handlingsplan för minskat matsvinn [47] måste implementeras liksom Fossilfritt Sveriges förslag om ökad materialåtervinning [46]. Vi behöver följa premisserna om ”reduce, reuse, recycle”; först minska på onödig konsumtion, därefter återanvända befintliga produkter och till sist återvinna material- eller energiinnehållet. Politiken behöver fördjupa sig i den cirkulära ekonomin och våga vidta nya krav på framtidens produktutveckling.

¹³ Carbon Capture, Utilisation and Storage (CCUS) och Bio-Energy Carbon Capture and Storage (BECCS) är två tekniker som syftar till att fånga upp och lagra koldioxid i marken. Halten av växthusgaser kommer behöva sänkas för att stabilisera temperaturhöjningen till väl under 2 grader jämfört med förindustriell tid, primärt via naturliga kolsänkor men även artificiell teknik kommer att behövas.

3. Främja cirkulära resurskedjor

Förslag

- > Utöka producentansvaret utifrån målet att öka hållbarheten och återanvändningsgraden bland befintliga som nya produkter
- > Främja en klimatneutral bygg- och anläggningssektor genom att ställa livscykelbaserade funktionskrav på minskade utsläpp av växthusgaser i hela planprocessen
- > Implementera Livsmedelsverkets handlingsplan för minskat matsvinn i hela livsmedelkedjan

5.2 För en trygg och rättvis omställning

4. Säkra den kommunala och regionala välfärden

De ekonomiska klyftorna ökar i Sverige och skillnader i välfärden mellan kommuner blir allt större [48]. Välfärdens medarbetare kämpar dessutom med långtgående ”effektiviseringskrav” i både röda som blå kommunerna som ständigt ökar glappet mellan verksamhetens krav och resurser [49]. Konsekvensen av nedskärningarna i välfärden blir att ojämlikheten ökar och därmed omställningsförmågan i samhället. Tillsammans med investeringar i strukturomvandlingen måste vi prioritera satsningar på välfärden framför en allt lägre skattekvot i linje med LO:s jämlikhetsprogram [48].

Förslag

- > Utjämna skillnader mellan kommuner genom att sträva efter mer enhetliga kommunalskatter och högre statsbidrag till den kommunala verksamheten
- > Indexera finansieringen till försäkringssystemen så att ersättningarna tar höjd för inflationseffekterna så att alla inkomstgrupper får ta del av Sveriges utveckling
- > Granska kommunernas effektiviseringskrav och dess effekter på välfärdens verksamheter

5. Öka arbetsmarknadens omställningsförmåga

Klimatomställningen kommer innebära att fler behöver gå mellan arbeten vilket kommer öka behovet av en rejäl inkomstförsäkring och stärkt kompetens- och vidareutbildning. Tyvärr har A-kassan med tiden urholkats och vidareutbildningen matchar inte behovet som finns. Denna utveckling spår på ojämlikheten och försvårar omställningen som vi har framför oss. LO:s jämlikhetsutredning föreslår att taket i A-kassan höjs och att vidareutbildning förstärks vilket skulle vända den utvecklingen [48].

5. Öka arbetsmarknadens omställningsförmåga

Förslag

- > Höj taket i A-kassan med målet att de allra flesta får ut 80 procent av lönen vid arbetslöshet
- > Säkra vidareutbildning och kompetensutveckling inom gröna jobb och grönt företagande

6. Demokratisera naturvinsterna

Sverige är ett stort land som behöver nyttja våra naturresurser i omställningen på ett hållbart sätt. Vinsterna från Sveriges naturresurser behöver dock i större grad komma den lokala orten till dels. För att hantera våra resurser på ett hållbarhet sätt behöver vinsterna av densamma också lokaliseras där råvaruexploateringen sker. Om hela landet ska leva behöver både den agrara som den urbana ekonomin värderas rättvist¹⁴. På så sätt kan vi jobba tillsammans för att utveckla Sveriges naturresurser och främja återuppbyggnaden av den svenska landsbygden.

Förslag

- > Lokalisera delar av skatteintäkterna från skog-, energi- och gruvindustrin till berörda kommuner till exempel genom en utvidgad bygdeavgift eller införandet av en kommunal fastighetskatt på råvaruexploatering

5.3 Ställ om transportsektorn

7. Inför ett stoppdatum för fossila bränslen

Klimatlagen reglerar att utsläppen för den inhemska transportsektorn ska vara 70 procent lägre 2030 jämfört med 2010 [3]. Utvidgas den trendlinjen får vi ett långsiktigt mål om förbud mot fortsatt användning av fossila bränslen runt 2038/39 [50]. Ett stoppdatum för försäljning av fossila drivmedel skulle ge en tydlig styrning mot att ställa om fordonsflottan, skapa nya distributionssystem och främja ett mer effektivt resande.

Förslag

- > Utvidga kvot/reduktionsplikten för inblandning av förnybara drivmedel som leder till ett förbud av försäljning av petroleumbaserad bensin och diesel i Sverige senast 2040

¹⁴ Po Tidholm har beskrivit hur naturresurser värderas annorlunda mellan stads- och landsbygdskommuner. Stadskommuner (den urbana kommunala ekonomin) tjänar stora pengar på markförsäljning för bostadsbyggande medan landsbygdskommuner (den agrara kommunala ekonomin) inte får behålla lika stora intäkter för deras naturresurser som kommer från energi- och råvaruproduktionen. [56]

8. Reformera trafikskatterna

Trafiksektorn behöver fler verktyg för att främja mer hållbara och effektivare transporter. Trängselskatter är ett sätt att styra mot ett mer hållbart resande och bidra finansiellt till utbyggd kollektivtrafik. Modern teknik och digitalisering ger nya möjligheter att anpassa trängselskatteavgiften utifrån tidpunkt på dygnet (när trängseln är som värst) och utifrån hur klimateffektiv bilen är. Därtill kommer bränsleskattens styrande effekt att avta i takt med att fordonsflottan ställs om till mer förnybara bränslen. För att fortsatt kunna finansiera vägnätet och bibehålla omställningstrycket för effektiva transporter bör trafikskatterna på sikt reformeras – från skatt på drivmedel till skatt på körsträcka – med hänsyn tagen till regional rättvisa enligt klimatrådets förslag [26].

Förslag

- > Inför möjligheten att ta ut dynamiska, differentierade och progressiva trängselskatter med syfte att stimulera ett hållbart resande i stadstrafiken
- > Förbered en reform av trafikbeskattningen där skatt på drivmedel ersätts med skatt på körsträcka som anpassas utifrån olika regionala förhållanden

9. Sänk kollektivtrafiktaxan

Samtidig som kollektivtrafikresande i landet behöver öka har taxorna för kollektivtrafiken stigit i flera regioner [51]. Tack vare effektivare bilmotorer är det istället bussen som blivit dyrare än bilen [52]. Utvecklingen måste brytas med målet att nå fortsatta investeringar i kollektivtrafiken med låga taxor. En möjlighet är att tredela finansieringen mellan biljettintäkter, skatteintäkter och regionala arbetsgivaravgifter. På så sätt kan taxan sänkas och utbudet växa utan att slå hårdare på den regionala skattebasen.

Förslag

- > Sänk kollektivtrafiktaxan genom ökad gemensam finansiering till exempel via regionala differentierade arbetsgivaravgifter

5.4 Gör ekonomistyrningen grön

10. Ställ om finanssektorn

Finanssektorns kapital behöver ställas om till att aktivt arbeta för en hållbar utveckling framför ohållbar avkastning. De svenska AP-fonderna administrerar miljardbelopp i fossilindustrin [53] som inte bara är oförenliga med klimatmålen utan också riskabla när världen styr mot fossilfrihet. Vi behöver divestera våra pensionspengar i AP-fonderna som idag är placerade i fossilindustrin. Staten bör också ge ut fler gröna obligationer där intäkterna investeras i miljövänliga projekt och på så sätt öka utbudet av nya gröna finansieringslösningar.

Förslag

- > Divestera AP-fondernas finansiella innehav i fossilindustrin
- > Ge ut fler statliga gröna obligationer och standardisera deras hållbarhetsredovisning
- > Verka för att den Europeiska centralbanken ska öka sin andel gröna obligationer

11. Avskaffa klimatskadliga subventioner

Enligt Naturskyddsföreningen subventioneras fossila bränslen med nästan 30 miljarder för bland annat skatteundantag för drivmedel, förmånliga reseavdrag och skattebefrielser för vissa sektorer [54]. Detta är inte en hållbar väg framåt. De fossila subventionerna måste avvecklas för att dels synliggöra den verkliga marknadsmässiga kostnaden, dels underlätta för alternativen att växa fram. Sektorer och regioner som utnyttjar dessa subventioner mest behöver kompenseras på andra sätt som inte gröper ur incitamenten för snabbare omställning.

Förslag

- > Avskaffa de klimatskadliga nationella subventionerna samtidigt som specifika sektorer och glesbygd kompenseras

12. Skärp hållbarhetskraven i den offentliga upphandlingen

Offentlig upphandling kan vara ett kraftfullt verktyg för att påverka samhällsutvecklingen och öka efterfrågan på nya och mer klimatsmarta lösningar. Delegation för Agenda 2030 noterar dock att denna potential inte utnyttjas fullt ut trots att lagutrymmet till stora delar finns på plats [45]. Staten och Sveriges kommuner och landsting behöver se över upphandlingsprocessen, revidera befintliga miljökrav och anpassa dessa i den takt som klimatmålen kräver. Lägsta pris kan inte längre tillåtas vara allena styrande.

12. Skärp hållbarhetskraven i den offentliga upphandlingen

Förslag

- > Ge de statliga myndigheterna i uppdrag att aktivt ställa hållbarhetskrav vid offentlig upphandling
- > Tillsätt en utredning inom Regeringskansliet för att ta fram en särskild förordning om hållbarhetskrav vid offentlig upphandling

5.5 Uppdatera EU:s klimatpolitik

13. Skärp EU:s utsläppshandelssystem

EU:s utsläppshandelssystem (EES) sätter ett tak för merparten av unionens utsläpp som succesivt minskar per år [38]. Den takten måste öka för att vara i linje med målet om nettonollutsläpp innan 2050 och den fria tilldelningen av utsläppsrätter behöver fasas ut. Övriga utsläpp regleras inom ansvarsfördelningsförordningen (ESR) där varje land tilldelas specifika utsläppsmål [38]. Överskott i båda dessa system kan säljas vidare varpå klimateffekten blir mindre än om samma överskott istället annulleras. Båda dessa system behöver skärpas för att Europa ska minska utsläppen snabbare.

Förslag

- > Annullera överskottet av Sveriges utsläppstilldelning från ansvarsfördelningsförordningen
- > Höj den linjära reduktionsfaktorn från 2,2 % till minst 2,9 % med sikte på att helt förbjuda fortsatta utsläpp inom utsläppshandelssystemet efter 2050
- > Minska den fria tilldelningen av utsläppsrätter inom EES

14. Ställ klimatkrav i handelsavtalen

Frihandelsavtal länder emellan måste leda till att världshandeln blir mer klimatsmart. Sverige behöver därför driva att EU uppdaterar sina frihandelsavtal med specifika och verifierbara klimatkrav som leder till att klimatmålen i Parisavtalet följs. Detta ligger i linje med EU kommissionens förslag att utreda införandet av klimattullar [55] för att dels skydda inhemsk industri som lyder under striktare miljökrav, dels ge andra länder incitament att öka takten i den egna omställningen.

Förslag

- > Ställ klimatkrav i EU:s befintliga och kommande frihandelsavtal och uppdatera dessa i samband med att de ingående länderna reviderar sina åtaganden gentemot Parisavtalet
- > Stöd EU kommissionens förslag om att införa klimattullar till EU

15. Koppla bioekonomin till en stabil LULUCF-sektor

Jordens naturliga kollager behöver växa för att snabbare minska halten av växthusgaser i atmosfären. Bioekonomin behöver därför se till att utsläppen från skogs- och jordbruket inte ökar från dagens nivå utan tvärtom leder till ett växande nettoupptag av koldioxid. EU:s förnybarhetsdirektiv och jordbrukspolitik behöver reformeras så att markanvändningen motverkar koldioxidläckage och alltför vidgående avverkningar. Skogs- och jordbruket behöver vara ledande i omställningen och använda naturresurserna optimalt vilket betyder att värna våra kollager.

Förslag

- > Uppdatera EU:s klimatlagstiftning så att ökad inlagring av koldioxid i landskapet ges lika starka incitament som användning av biomassa till energiändamål [38]
- > Uppdatera EU:s förnybarhetsdirektiv så att endast biomassa från länder som inte har några nettoutsläpp från sin LULUCF-sektor¹⁵ räknas [38]

¹⁵ Land Use and Land Use Change and Forestry (LULUCF) handlar om hur mark- och skog användningen kan bidra till att öka nettoinlagringen av kol i landskapet för att minska halten av växthusgaser i atmosfären. För mer information se Magnus Nilssons rapport *EU, Sverige och klimatet*, Arena idé [38]

6 Referenser

- [1] IPCC, "Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change," Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.), Geneva, Switzerland, 151 pp., 2014.
- [2] European Commission, "2050 long-term strategy," European Commission, 28 november 2018. [Online]. Available: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en. [Använd 3 november 2019].
- [3] Regeringen, "Det klimatpolitiska ramverket," Regeringen, 12 juni 2017. [Online]. Available: <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/det-klimatpolitiska-ramverket/>. [Använd 3 november 2019].
- [4] IEA, "World Energy Balances," International Energy Agency, 2019. [Online]. Available: <https://www.iea.org/statistics/balances/>. [Använd 3 november 2019].
- [5] SVT, "20 000 franska elitstudenter vägrar ta jobb hos klimatskadliga företag," 28 Oktober 2018. [Online]. Available: <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/20-000-franska-elitstudenter-vagrar-ta-jobb-hos-klimatskadliga-foretag>. [Använd 25 November 2019].
- [6] World Commission on Environment and Development (WCED), *Our Common Future*, Oxford: Oxford University Press, 1987.
- [7] United Nations (UN) Framework Convention on Climate Change (FCCC), "Adoption of the Paris Agreement," Paris, 2015.
- [8] United Nations, "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/70/1)," 21 oktober 2015. [Online]. Available: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E. [Använd 31 maj 2019].
- [9] UNEP, "Emissions Gap Report 2019. Executive summary," United Nations, Nairobi, 2019.
- [10] Världsnaturfonden WWF, "Living Planet Report 2018 Svensk sammanfattning," Världsnaturfonden WWF, Solna, 2018.
- [11] J. Rockström och M. Klum, *Big World Small Planet - Välfärd inom planetens gränser*, Stockholm: Max Ström 2016, 2015.
- [12] J. D. Ostry, P. Loungani och B. Andrew, *Confronting Inequality. How Societies Can Choose Inclusive Growth*, Columbia University Press, 2019.
- [13] K. Raworth, "A Doughnut for the Anthropocene: humanity's compass in the 21st century," 1 maj 2017. [Online]. Available: [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(17\)30028-1](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(17)30028-1). [Använd 25 februari 2018].
- [14] Global Footprint Network, "Sustainable development: two indices, two different views," Global Footprint Network, 20 juli 2016. [Online]. Available: <https://www.footprintnetwork.org/2016/07/20/measure-sustainable-development-two-new-indeces-two-different-views/>. [Använd 6 oktober 2018].
- [15] H. Rosling, O. Rosling och A. Rosling Rönnlund, *Factfulness: Ten Reasons We're Wrong About the World – and Why Things Are Better Than You Think*, London: Hodder & Stoughton Limited, 2018.
- [16] D. A. V. Pimentel, I. Macías Aymar och M. Lawson, "Reward work, not wealth To end the inequality crisis, we must build an economy for ordinary working people, not the rich and powerful.," Oxfam International, Oxford, 2018.
- [17] T. Söderqvist, "Diskonterning i samhällsekonomiska analyser av klimatåtgärder," Naturvårdsverket, Stockholm, 2006.
- [18] S. Laestadius, *Klimatet och omställningen*, Stockholm: Borea, 2018.

- [19] P. Mohlander, Condorcets misstag - Hoten mot staten och demokratin, Stockholm: Weyler, 2017.
- [20] J. Ammenberg, Miljömanagement, Linköping: Studentlitteratur, 2012.
- [21] N. Klein, Det här förändrar allt. Kapitalismen kontra klimatet, Stockholm: Ordfront, 2015.
- [22] V. Galaz, B. Crona, A. Dauriach, J.-B. Jouffray, H. Österblom och J. Fichtner, "Tax havens and global environmental degradation. Nature Ecology and Evolution (Perspective).", 13 augusti 2018. [Online]. Available: <https://doi.org/10.1038/s41559-018-0497-3>. [Använd 1 september 2018].
- [23] DN, "Så hindrar bilindustrin framtidens miljövänliga resande," Dagens Nyheter, 22 september 2019. [Online]. Available: <https://www.dn.se/ekonomi/sa-hindrar-bilindustrin-framtidens-miljovanliga-resande/>. [Använd 24 oktober 2019].
- [24] IEA, "Commentary fossil fuel consumption subsidies are down but not out," International Energy Agency, 20 december 2017. [Online]. Available: <https://www.iea.org/newsroom/news/2017/december/commentary-fossil-fuel-consumption-subsidies-are-down-but-not-out.html>. [Använd 7 oktober 2018].
- [25] Naturvårdsverket, "Fördjupad analys av svensk klimatstatistik 2017," Naturvårdsverket, Stockholm, 2017.
- [26] Klimatpolitiska rådet, "Årsrapport 2019," Klimatpolitiska rådet, Stockholm, 2019.
- [27] Nordic Energy Research; IEA, "Nordic Energy Technology Perspectives 2016," Nordic Energy Research; IEA, Oslo; Paris, 2016.
- [28] Naturvårdsverket, "Miljömålen Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2019," Naturvårdsverket, Stockholm, 2019.
- [29] K. Borgnäs, "Vad är socialdemokratisk miljöpolitik?," i *Världens kris, vänsterns lösningar*, K. Kielos och J. Bengtsson, Red., Stockholm, Tankesmedjan Tiden, 2014, pp. 142-161.
- [30] IEA, "Global Energy & CO2 Status Report," International Energy Agency, 26 mars 2019. [Online]. Available: <https://www.iea.org/geco/emissions/>. [Använd 26 maj 2019].
- [31] H. Johansson, "PM: Minskade utsläpp men snabbare takt krävs för att nå klimatmål," Trafikverket, Borlänge, 2018.
- [32] H. Johansson och H. Eklöf, "Trafikverkets Kunskapsunderlag och Klimatscenario för Energieffektivisering och Begränsad klimatpåverkan," Trafikverket, Borlänge, 2015.
- [33] R. Paulsen, Arbetssamhället. Hur arbetet överlevde teknologin, Falun: Atlas, 2017.
- [34] W. Carton, E. Andersson och M. Johansson, "Klimatkompensation är en tveksam strategi," Supermiljöbloggen, 27 oktober 2017. [Online]. Available: <http://supermiljobloggen.se/nyheter/2017/10/klimatkompensation-ar-en-tveksam-strategi>. [Använd 27 maj 2018].
- [35] DN, "FN:s system för klimatkompensation sågas - bara två procent av projekten sannolika att fungera," Dagens Nyheter, 17 oktober 2019. [Online]. Available: <https://www.dn.se/nyheter/sverige/fns-system-for-klimatkompensation-sagas/>. [Använd 3 november 2019].
- [36] D. M. Cames, D. R. O. Hartha, D. J. Füßle, M. Lazaru, C. M. Lee, P. Erickson och R. Spalding-Fecher, "How additional is the Clean Development Mechanism?," Öko-institutet, Berlin, 2016.
- [37] Brief Carbon, "COP24: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Katowice," Carbon Brief, 16 december 2018. [Online]. Available: <https://www.carbonbrief.org/cop24-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-katowice>. [Använd 26 maj 2019].
- [38] M. Nilsson, "EU, Sverige och klimatet - En guide för politiker och andra till EU:s nya klimatpolitik," Arena Idé, Stockholm, 2019.

- [39] S. Scocco och E. Alfredsson, "Konsten att nå både klimatmål och god tillväxt," ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier, Östersund, 2008.
- [40] M. Karlsson och E. Alfredsson, "Klimatpolitik under osäkerhet," KTH, Stockholm, 2016.
- [41] L. Sommestad, "Klimatpolitik för full sysselsättning," Tankesmedjan Tiden, Stockholm, 2011.
- [42] M. Nilsson, "Uppdatera klimatpolitiken En klimatpolitiskt handbok för en ny regering," Arena idé, Stockholm, 2014.
- [43] LO, "Fem förslag för en investeringsledd klimatpolitik," Landsorganisationen i Sverige, Stockholm, 2018.
- [44] E. Bjuggren och D. Färm, "Så här bör S driva sin klimatpolitik," 11 Oktober 2019. [Online]. Available: <https://www.dagensarena.se/opinion/sa-har-bor-s-driva-sin-klimatpolitik/>. [Använd 11 November 2019].
- [45] Agenda 2030-delegationen, "Agenda 2030-delegationen - Delredovisning 1 mars," Statens offentliga utredningar, Stockholm, 2018.
- [46] Fossilfritt Sverige, "Politik för fossilfri konkurrenskraft - Sammanställning och utveckling av politikförslag baserade på färdplanerna för fossilfri konkurrenskraft," Fossilfritt Sverige, 2019.
- [47] Livsmedelsverket; Jordbruksverket; Naturvårdsverket, "Fler gör mer - Handlingsplan för minskat matsvinn 2030," Livsmedelsverket, Uppsala, 2018.
- [48] M. Lindgren Åsbrink, A. Almquist och U. Vedin, "Program för jämlikhet," Landsorganisationen i Sverige, Stockholm, 2019.
- [49] Å. Plesner och M. Larsson, "9 av 10 kommuner underfinansierar välfärden - 2018 års kommunbudgetar," Tankesmedjan Balans, Stockholm; Göteborg, 2018.
- [50] M. Nilsson, "Debatt: Därför har Miljöpartiet rätt om fossilförbud," Dagens Industri, 23 maj 2018. [Online]. Available: <https://www.di.se/debatt/debatt-darfor-har-miljopartiet-ratt-om-fossilforbud/>. [Använd 23 maj 2018].
- [51] M. Stridsberg, J. Hallenberg och J. Sundin, "Transportmarknaden i siffror 2018," Transportstyrelsen, Norrköping, 2019.
- [52] P. Kronqvist, "Det är bussen som blivit dyrare - inte bilen," 13 maj 2019. [Online]. Available: <https://www.expressen.se/ledare/patrik-kronqvist/det-ar-bussen-som-har-blivit-dyrare-inte-bilen/>. [Använd 4 november 2019].
- [53] Greenpeace, "Staten, kapitalet och oljan," Greenpeace Nordic, Stockholm, 2017.
- [54] A. Friström, "Avskaffa klimatskadliga subventioner," Naturskyddsföreningen, Stockholm, 2017.
- [55] M. Nilsson, "Taxes, taxes, taxes – all the rest is bullshit," Magnus Nilsson Produktion, 12 september 2019. [Online]. Available: <https://www.nilssonproduktion.se/taxes-taxes-taxes-all-the-rest-is-bullshit/>. [Använd 5 november 2019].
- [56] P. Tidholm, S. Scocco och J. Lindahl, Kompositörer, *Allas mardröm: 90 minuter om kommunal skatteutjämning*. [Ljudupptagning]. Arena Idé. 2017.
- [57] A. Gibney, Regissör, *Dirty Mone: Hard NOx*. [Film]. Netflix Original Series: Jigsaws Productions, 2018.
- [58] S. Löfven, "Klimatkrisen," Socialdemokraterna, 20 september 2019. [Online]. Available: <https://www.facebook.com/stefanlofven/videos/385599072390347/>. [Använd 4 november 2019].
- [59] D. Mathisen, "Politik som längtan efter något mer," Dagens Arena, 13 november 2017. [Online]. Available: <https://www.dagensarena.se/opinion/politik-som-langtan-efter-nagot-mer/>. [Använd 3 november 2019].
- [60] B. Obama, "Remarks by President Obama at the First Session of COP21," White House, 25 november 2015. [Online]. Available: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/30/remarks-president-obama-first-session-cop21>. [Använd 27 maj 2018].

- [61] G. Thunberg, "Our house is on fire': Greta Thunberg, 16, urges leaders to act on climate," *The Guardian*, 25 januari 2019. [Online]. Available: <https://www.theguardian.com/environment/2019/jan/25/our-house-is-on-fire-greta-thunberg16-urges-leaders-to-act-on-climate>. [Använd 26 maj 2019].
- [62] L. Sommestad, "Partiets tidlösa värderingar ryms i några rader av Palme," *Dagens Nyheter*, 21 November 2011. [Online]. Available: <https://www.dn.se/debatt/partiets-tidlosa-varderingar-ryms-i-nagra-rader-av-palme/>. [Använd 30 November 2019].

